

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ. СООБЩЕНИЯ. REPORTS.

ՀԱՅԵՐԵՆԸ ՈՐՊԵՍ ՍՓՅՈՒՌԻ ԼԵԶՈՒ. ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐ¹

ՄԵՐԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ԳԿՄԿ, Հ. Աճառյանի անվ. լեզվի ինստիտուտ

Ավագ գիտաշխատող, Բ.Գ.Թ., դոցենտ

meri.sargsyan@isec.am

ՍԵՂԱ ԲԱՂՐԱՄՅԱՆ

Հ.Աճառյանի անվ. լեզվի ինստիտուտ

ավագ լաբորանտ, հայցորդ

seda-baghramyan@mail.ru

DOI: 10.57236/1829-0183-2024.1(30)-81

Համառոտագիր

Սփյուռքն ընդհանրապես շատ բարդ իրողություն է, այն ներկայացնում է մեկ ազգ, բայց ոչ մեկ մշակույթ, մեկ ազգ, բայց ոչ մեկ լեզու, մեկ հանչություն, սփռված ինքնություն՝ զուգակցված խմբային բազում այլ ինքնություններին: Մեր լեզվի յուրահատկությունները և նրա ուսումնասիրության հետ կապված խնդիրները թելադրում են ընդհանուրից տարբեր և յուրահատուկ մոտեցումներ անգամ հայրենիքում: Երկու գրական լեզվաճյուղերի երկարատև (1820-ական թթ.) առկայությունը և բարբառների և բանավոր-խոսակցական լեզվի այսօրինակ բազմազանությունը արդեն առաջ են բերում լուրջ դժվարություններ, որոնք, անկասկած, բազմապատկվում են սփյուռքում:

Օտարալեզու միջավայրում հայերենի ուսուցումը լի է բազմաթիվ մարտահրավերներով ինչպես սովորողների, այնպես էլ դասավանդողների համար: Սույն աշխատանքում ներկայացնում ենք մի քանի հիմնական մարտահրավերներ, որոնք արձանագրել ենք սփյուռքի տարբեր համայնքներում դաշտային աշխատանքների արդյունքները վերլուծելիս:

Հետազոտության ընթացքում կիրառել ենք որակական և քանակական մեթոդաբանության մեխանիզմը՝ խորքային հարցազրույցներ, փորձնական հարցումներ,

¹ Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ (Թեմայի ծածկագիր՝ 22YR-6B005):

փաստաթղթերի վերլուծություն, դիտարկում և հարցաթերթի լրացում: Ինչպես ցույց են տալիս մեր ուսումնասիրությունները, այժմ Սփյուռքում ապրող հայերի մեծ մասը չի խոսում կամ մասամբ է խոսում հայերեն: Նրանց մեծ մասի համար հայերենը օտար կամ լավագույն դեպքում՝ երկրորդ լեզու է, սփյուռքի լեզու: Ուսումնական ռեսուրսների սակավությունը, հաղորդակցման միջավայրի պակասը, լեզվական իմացության և մշակութային տարբերությունները լուրջ մարտահրավերներ են դասավանդողների համար: Սակայն քաջածանոթ լինելով այդ մարտահրավերներին և փորձելով լուծել կամ մեղմել դրանք՝ դասավանդողները կարող են ստեղծել աջակցող և ներառական ուսումնական միջավայր, իսկ սովորողները կարող են ավելի արդյունավետ կերպով կողմնորոշվել բազմալեզու միջավայրում՝ հաղթահարելով հայերեն սովորելու դժվարությունները:

Բանալի բառեր և բառակապակցություններ՝ Սփյուռք, հայոց լեզու, սփյուռքի լեզու, մարտահրավեր, լեզվի ուսուցում, դասավանդման մեթոդներ:

ARMENIAN AS A LANGUAGE OF THE DIASPORA.

CHALLENGES AND PROBLEMS

MERI SARGSYAN

NAS RA ISEC, NAS RA Institute of Language after H. Acharyan

Senior researcher, Ph.D., Associate professor

meri.sargsyan@isec.am

SEDA BAGHRAMYAN

NAS RA Institute of Language after H. Acharyan

Senior Laboratory Assistant, Ph.D applicant

seda-baghramyam@mail.ru

Abstract

The Diaspora, in general, is a very complicated reality: it represents one nation, but not one culture, one nation, but not one language, one ethnos, scattered identity, combined with many other group identities. The peculiarities of our language and the problems related to its study dictate different and unique approaches even in the homeland. The centuries-old existence of two literary languages and such a diversity of dialects and spoken languages are already causing serious difficulties, which are undoubtedly multiplying in the Diaspora. Teaching Armenian in a foreign language environment has many challenges for learners and teachers. In this research, we present some of the main challenges we have recorded while analysing the results of fieldwork in different diaspora communities. During the research, we used qualitative and quantitative methodology tools: in-depth interviews, expert survey method, method of document analysis,

observation method, and questionnaire method. According to our research, most of the Armenians living in the Diaspora do not speak Armenian or only partially speak Armenian. For most of them, Armenian is a foreign or, at best, a second language, a language of the Diaspora. Scarcity of learning resources, lack of communication environment, language proficiency and cultural differences are severe challenges for teachers. However, by being well aware of these challenges and trying to solve or mitigate them, teachers can create a supportive and inclusive learning environment, and learners can navigate more effectively in a multilingual environment, overcoming the difficulties of learning Armenian.

Key words and phrases: Diaspora, Armenian language, Diaspora language, challenge, language teaching, methods of teaching.

**АРМЯНСКИЙ ЯЗЫК КАК ЯЗЫК ДИАСПОРЫ. ВЫЗОВЫ И
ПРОБЛЕМЫ
МЕРИ САРГСЯН**

МНОЦ НАН РА, Институт языка им. Р. Ачаряна НАН РА

Старший научный сотрудник, к.ф.н., доцент

meri.sargsyan@isec.am

СЕДА БАГРАМЯН

Институт языка им. Р. Ачаряна НАН РА

Старший лаборант, соискатель

seda-baghramyan@mail.ru

Аннотация

Дiaspora вообще - очень сложная реальность: она представляет собой одну нацию, но не одну культуру, одну нацию, но не один язык, одну этническую, разрозненную идентичность в сочетании с множеством других групповых идентичностей. Особенности нашего языка и проблемы, связанные с его изучением, диктуют разные и уникальные подходы даже на родине. Многовековое существование двух литературных языков и такое разнообразие диалектов и разговорного языка уже сейчас создают серьезные трудности, которые, несомненно, умножаются в диаспоре. Преподавание армянского языка в иноязычной среде сопряжено со многими трудностями для учащихся и преподавателей. В данном исследовании мы представляем некоторые из основных проблем, которые мы зафиксировали, анализируя результаты полевой работы в различных общинах диаспоры. В ходе исследования мы использовали инструменты качественной и количественной методологии: глубинные интервью, метод экспертного опроса, метод анализа документов, метод наблюдения и метод анкетирования. Согласно нашему исследованию, большинство армян, живущих в Диаспоре, не владеют армянским языком или владеют им лишь частично. Для большинства из них армянский язык является иностранным или, в лучшем

случае, вторым языком, языком диаспоры. Нехватка учебных ресурсов, отсутствие коммуникационной среды, незнание языка и культурные различия являются серьезными проблемами для учителей. Однако, хорошо осознавая эти проблемы и пытаясь их решить или смягчить, учителя могут создать благоприятную и инклюзивную среду обучения, а учащиеся смогут более эффективно ориентироваться в многоязычной среде, преодолевая трудности изучения армянского языка.

Ключевые слова и словосочетания: Диаспора, армянский язык, язык диаспоры, вызов, преподавание языка, методы обучения.

Ներածություն

Լեզուն հասարակական կարևոր իրողություն է, հետևաբար լեզվավիճակն էլ կախված է տվյալ հանրության հասարակական, քաղաքական, տնտեսական և մշակութային պայմանների ամբողջությունից: «Համաշխարհային փորձը ցույց է տալիս, որ արդի Սփյուռքը կարող է նշանակալի դեր ունենալ ինչպես բնակչության երկրի, այնպես էլ նախկին հայրենիքի քաղաքական և տնտեսական կյանքում» [4, էջ 7]: Պետք է նշել, որ վերջիններս գտնվում են անընդհատ զարգացման մեջ, որն անշուշտ անդրադառնում է նաև լեզվավիճակի վրա, որը ևս փոփոխվում է՝ հանդես բերելով զարգացման որոշակի ուղղություններ, միտումներ և օրինաչափություններ: Յուրաքանչյուր լեզվի զարգացումն ամենից առաջ պայմանավորվում է այն փոփոխություններով, որոնք կատարվում են նրա գործառնման ոլորտում և կառուցվածքում: Այս երկու կողմերն էլ կարևոր են և փոխկապակցված, իսկ դրանց փոխհարաբերությունները բազմաշերտ են ու տարատեսակ:

Օտարալեզու միջավայրում հայ համայնքը բազմատարր է: Այն հանրությունում, որտեղ կիրառվում են երկու, երեք և ավելի լեզուներ, հայերենը պետք է ուսումնասիրել ոչ թե առանձին, այլ մյուս լեզուների փոխհարաբերության համատեքստում [6, էջ 75]: Բացի այդ՝ պետք է հաշվի առնել, որ այժմ հայկական սփյուռքում հավասարապես կիրառելի են և՛ գրական հայերենը, և՛ բարբառները: Պետք է նշել, որ օտարալեզու միջավայրում հայության տարբեր զանգվածների հաղորդակցման ընդհանուր լեզուն օտար լեզուն է: Եթե հայկական համայնքի ձևավորման ակունքներում նկատելի է տեղի օտար լեզվին տիրապետելու գերխնդիրը, ապա այժմ գերխնդիր է հայերենը չմոռանալը (որոշ դեպքերում՝ նույնիսկ հասկանալը): Գրական հայերենով շփվում

են բացառապես ուսուցիչները, գրողներն ու պետական աստյաններում աշխատող հայ ներկայացուցիչները: Հայերենը, օտարալեզու միջավայրում լինելով նույնիսկ հաղորդակցման ընդհանուր լեզու հայության տարբեր զանգվածների համար, այնուամենայնիվ զրկված է միասնական գործառության, ինչպես նաև զարգացման, կանոնարկման հնարավորություններից, ենթակա է օտար լեզուների տարաբնույթ ազդեցությունների և ստիպված է դիմակայել բազում մարտահրավերներ:

Հայկական սփյուռքում գործում են հայկական ազգային-մշակութային ինքնավարություններ, համայնքային հասարակական, երիտասարդական, ուսանողական կազմակերպություններ և միություններ: Գործում են բազմաթիվ կիրակնօրյա դպրոցներ: Տպագրվում են թերթեր, համայնքների մեծ մասն ունի էլեկտրոնային կայքէջեր: Չնայած այս ամենին՝ համայնքների շուրջ համախմբվում է հայության փոքր մասը՝ այսպիսով կամաց-կամաց նահանջելով ազգային արմատներից: Ինչ վերաբերում է հայերենի իմացությանը, ապա պետք է նշել, որ երիտասարդ սերունդը հիմնականում չի տիրապետում մայրենի լեզվին կամ տիրապետում է միայն խոսակցական լեզվին, որն էլ, գործածության ոլորտ չունենալով, աստիճանաբար մոռացվում է: Ցավալիորեն պետք է արձանագրել, որ հայոց լեզվի նկատմամբ հետաքրքրությունն օրեցօր նվազում է, և դա ունի իր օբյեկտիվ ու սուբյեկտիվ պատճառները, որոնք բազմազան են՝ պայմանավորված և՛ լեզվական, և՛ արտալեզվական գործոններով:

Մեթոդական հիմք

Հետազոտության ընթացքում կիրառել ենք որակական և քանակական մեթոդաբանության գործիքակազմը՝ *խորքային հարցազրույցներ*, *փորձագիտական հարցումներ*, *փաստաթղթերի վերլուծություն*, *դիտարկում* և *հարցաթերթի* լրացում:

Քանի որ մեր աշխատանքը հիմնականում որակական է, գերազանցապես կիրառել ենք *որակական մեթոդներ*: Դրանցից նախընտրել ենք ի գործ դնել *խորքային հարցազրույցների մեթոդը*:

Խորքային հարցազրույց ենք իրականացրել համայնքների հասարակական ակտիվ դերակատարում ունեցող ներկայացուցիչների հետ: Հարցազրույցները ձայնագրվել և սղագրվել են, կատարվել է իմաստային (թեմատիկ)

վերլուծություն, որոշ դեպքերում համապատասխան մեջբերումները ներկայացվել են աշխատանքի համապատասխան գլուխներում:

Որակական մեթոդներից կիրառել ենք նաև *փորձագիտական հարցման մեթոդը*: Փորձագիտական հարցումն իրականացրել ենք փորձագետների երկու խմբերի հետ *նոմինալ խմբային մեթոդի* միջոցով, որով հնարավորություն ենք ունեցել մեկ հանդիպման միջոցով լսել դպրոցական և բուհական համակարգերից որպես փորձագետ ընտրված դասավանդողներին: *Խմբային հարցազրույցներ* ենք իրականացրել համայնքների ներկայացուցիչների հետ, ապա ներկայացրել ենք հարցման պատասխանների ընդհանրացված տարբերակները:

Փաստաթղթերի վերլուծության մեթոդով ուսումնասիրել ենք հայ համայնքների վերաբերյալ առկա գիտական գրականությունը՝ թղթային և էլեկտրոնային տարբերակներով, կատարել ենք արխիվային նյութերի ուսումնասիրություն, որոնք տրամադրել են մեր գործընկերները, ինչպես նաև ծանոթացել ենք մեր գործուղումների ընթացքում գրադարանների և արխիվների նյութերի ուսումնասիրությանը:

Որակական մեթոդներից կիրառել ենք նաև *դիտարկման մեթոդը*: Հատկապես արդյունավետ էր մեթոդի կիրառումը դպրոցական և բուհական դասալսումների ընթացքում, համայնքային միջոցառումներին մասնակցելու, եկեղեցական ծիսակատարությունների ընթացքում:

Քանակական մեթոդներից մեր հետազոտության ընթացքում կիրառել ենք հարցաթերթի մեթոդը՝ ընդգրկելով բաց, փակ, կիսափակ հարցեր՝ ելնելով հարցի տիպից: Հարցաթերթի մեթոդով անցկացրել ենք անհատական հարցազրույց և առցանց հարցում: Քանակական հետազոտության արդյունքների ամփոփումը կատարելիս կիրառել ենք MS Excel ծրագիրը:

Հարցազրույցներից, խմբային քննարկումներից ստացված ձայնագրությունները, դիտարկումների ընթացքում արված նշումները սղագրվել են, իրականացվել է թեմատիկ վերլուծություն: Երբեմն որակական տեղեկատվությունից հնարավոր է եղել դուրս բերել որոշակի քանակական բաղադրիչներ:

Որպես լեզվական հանրույթ ընտրել ենք օտարախոս միջավայրում ապրող հայկական հետևյալ համայնքները՝ Փարիզի, Լեհաստանի խոշոր

քաղաքների, Սանկտ Պետերբուրգի, Օդեսայի: Կատարել ենք ներկայացուցչական ընտրանք՝ առաջնորդվելով լեզվական հանրույթի սեռատարիքային յուրահատկություններով, հասարակական-մասնագիտական կարողություններով, ինչպես նաև տարածքային տեղակայումով:

Դաշտային աշխատանքների ընթացքում եղել են մի շարք հանդիպումներ հայկական համայնքի գիտակրթական հաստատությունների ներկայացուցիչների, հասարակական կազմակերպությունների, դպրոցների, համալսարանական աշխատակիցների հետ:

Հայերենի ուսուցման մարտահրավերները

Օտարալեզու միջավայրում հայերենի ուսուցումը լի է բազմաթիվ մարտահրավերներով՝ ինչպես սովորողների, այնպես էլ դասավանդողների համար: Ներկայացնենք որոշ հիմնական մարտահրավերներ, որոնք արձանագրել ենք սփյուռքի տարբեր համայնքներում դաշտային աշխատանքների արդյունքները վերլուծելիս:

1. Սահմանափակ ուսումնական ռեսուրսներ

Կարևոր մարտահրավերներից մեկը հայերենը որպես օտար կամ երկրորդ լեզու դասավանդելու համար համապարփակ և մատչելի ուսումնական ռեսուրսների սակավությունն է: Դասագրքերը, ուսումնական նյութերը և առցանց ռեսուրսները, որոնք հարմարեցված են հայերենի ուսուցմանը, սահմանափակ են, ինչը դասավանդողների համար ավելի դժվար է դարձնում արդյունավետ դասերի պլաններ մշակելը և սովորողներին համապատասխան ուսումնական նյութեր տրամադրելը: Հետևաբար՝ այժմ, երբ ապրում ենք համաշխարհայնացման արագ զարգացման շրջափուլում, «օրախնդիր է համապատասխան դասագրքերի ստեղծումը, ուսումնական ծրագրերի մշակումը, ուսուցման եղանակների արդիականացումը, կրթական ճանապարհով տարբեր ազգերի ներկայացուցիչներին միմյանց մոտեցնելն ու փոխադարձ հանդուրժողականությամբ միավորելը» [2, էջ 95]: Դասավանդման նյութի, ուսումնական ռեսուրսների, միասնական դասագրքերի, ինչպես նաև դասավանդողների համար նախատեսված ուսումնաօժանդակ ձեռնարկների բացակայությունը ավելի է մեծացնում ուժացման վտանգը:

2. Լեզվական տարբեր հիմքեր

Բազմալեզու լսարանները հաճախ բաղկացած են տարբեր լեզվական ծագում ունեցող ուսանողներից կամ աշակերտներից: Յուրաքանչյուր սովորող կարող է ունենալ մյուսից տարբեր մայրենի լեզու, որը կարող է ազդել նրա՝ լեզվի ուսուցման գործընթացի վրա: Բացի այդ՝ յուրաքանչյուր աշակերտ տարբեր կերպ է յուրացնում նոր գիտելիքը: Կիրառելով ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաները և նորագույն մեթոդական հնարները՝ դասավանդողները կարող են ուսուցումն ու ուսումնառությունը դարձնել ավելի հետաքրքիր, ժամանակակից իրողություններին ավելի համահունչ՝ ձևավորելով ուսումնառության ցանկալի և հաճելի միջավայր [5, էջ 114-115]:

Հետևաբար դասավանդողները պետք է հաշվի առնեն լեզվական տարբեր հիմքեր ունենալու հանգամանքը և մշակեն ուսուցման այնպիսի ռազմավարություններ, որոնք կհամապատասխանեն լեզվական տարբեր ծագում ունեցող սովորողների կարիքներին՝ ապահովելով այնպիսի պայմաններ, որ բոլորը կարողանան արդյունավետորեն ներգրավվել դասին:

3. Իմացության տարբեր մակարդակներ

Ինչպես գիտենք, յուրաքանչյուր դասարանում սովորում են միևնույն տարիքային խմբին պատկանող աշակերտներ, որոնք, սակայն, կարող են չունենալ զարգացման և պատրաստվածության նույն մակարդակը. նրանցից ոմանք կարող են լինել սկսնակ, մինչդեռ մյուսները կարող են որոշակիորեն ծանոթ լինել լեզվին: Լեզվի իմացության մակարդակների այս անհամապատասխանությունը մարտահրավեր է դասավանդողների համար, որոնք պետք է հավասարակշռություն ստեղծեն և՛ սկսնակներին համապատասխան ուսուցում տրամադրելու, և՛ ավելի առաջադեմ սովորողներին ներգրավելու միջև: Ուսուցման մեթոդները և նյութերը հմտությունների այսպիսի բազմազան շրջանակին համապատասխանեցնելը պահանջում է դասանյութի մանրակրկիտ և հանգամանալից պլանավորում և համակարգում: Երբեմն այս մարտահրավերը մեղմելու համար ավելի քիչ աշակերտական համայնք ունեցող դպրոցները վերախմբավորում են իրենց աշակերտներին հայերեն ուսուցմամբ դասարանների համար՝ ըստ կարողության մակարդակի [7]:

4. Արտասանություն և ուղղագրություն

Հայերենն ունի իր ուրույն այբուբենն ու հնչյունական համակարգը: Տարբեր լեզվական ծագում ունեցող սովորողները կարող են դժվարություններ ունենալ հայերենի ուղղագրության և արտասանության յուրացման հարցում, հատկապես ուսուցման սկզբնական փուլերում: Ուսուցիչները պետք է կենտրոնանան հայերենի հնչյունական համակարգի դյուրին և մատչելի ուսուցման վրա, ապահովեն հստակ բացատրություններ և սովորողին ընձեռեն գործնական աշխատանքի լայն հնարավորություններ՝ օգնելով հաղթահարել այդ մարտահրավերները: Ուսուցիչն ազատ է մեթոդների ընտրության հարցում, և նա պետք է ընտրի, թե տվյալ դասի ընթացքում ինչ մեթոդ կիրառի, որն է առավել արդյունավետ և այլն:

Վերջին տարիներին հաճախ են հակադրում ուսուցման ավանդական և ոչ ավանդական մեթոդները: Բազմալեզու միջավայրում ցանկալի է դասավանդումը անցկացնել ոչ ավանդական ձևերով: Ցանկացած ինտերակտիվ հնարի կիրառման ժամանակ սովորողները ձեռք են բերում ինքնուրույնություն, սովորում են աշխատել թիմերով, ազատվում են տարբեր տեսակի բարդություններից, վախերից, սովորում են լսել միմյանց, զարգանում են նրանց մտածելու, երևակայելու, ստեղծագործելու կարողությունները: Ցանկալի է ուղղագրության ուսուցման ժամանակ գործադրել հնարավորինս շատ փոխգործուն մեթոդներ: Օրինակ՝ խմբային աշխատանքը կարող է արդյունավետ մեթոդ լինել՝ աշակերտներին մոտիվացնելու, քննադատական մտածողությունը զարգացնելու և ակտիվ ուսուցումը խրախուսելու համար: Ուստի նպատակահարմար է, որ ուսուցիչները սովորողներին ընձեռեն գործնական աշխատանք կատարելու լայն հնարավորություններ՝ օգնելով հաղթահարել այդ մարտահրավերները:

5. Մշակութային համատեքստ և բառապաշար

Մարդիկ ծնվում են առանց լեզվի իմացության, սակայն լեզվի ձեռքբերման ունակությամբ, որը հնարավորություն է տալիս սովորել մեկից ավելի տարբեր լեզուներ: Հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ մարդիկ իրենց մայրենի լեզուն ավելի շուտ սովորում են մշակութային հաղորդակցման, քան ֆորմալ ուսուցման միջոցով [1, էջ 151]:

Հայերենի ուսուցումը ներառում է ոչ միայն լեզվի ուսուցում, այլև մշակութի յուրացում: Սովորողները պետք է ծանոթանան հայկական սովորույթներին, ավանդույթներին և մշակութային նրբություններին, որպեսզի լիովին ըմբռնեն լեզվի համատեքստային իմաստը: Ուսուցիչները իրենց դասերի ընթացքում բախվում են բազմաթիվ դժվարությունների՝ մշակութային տարրերն արդյունավետ կերպով ներառելու, իրական մշակութային կոնտեքստ ապահովելու, սովորողների բառապաշարն ընդլայնելու մշակութային համապատասխան տերմինները և արտահայտությունները դասի մեջ ներառելու հարցում: Շատ կարևոր է նաև միջնորդ լեզվի հարցը: Հարկ է, որ օտարներին դասավանդողները որոշակի գիտելիքներ ունենան ոչ միայն տվյալ լեզուներից, այլև այդ ժողովուրդների դավանանքից, մշակույթից ու պատմությունից» [2]:

6. Լեզվի կիրառումը դասից դուրս

Մեկ այլ մարտահրավեր է սովորողներին դասասենյակից դուրս հայերենով շփվելու, հաղորդակցվելու հնարավորություններով ապահովելը: Ուստի ուսուցչի համար մայրենի լեզվի կիրառումը դասից դուրս պետք է դառնա առաջնային խնդիր: Կախված հայալեզու համայնքների աշխարհագրական դիրքից և առկայությունից՝ բնիկ լեզվակիրներ գտնելը կամ հայերեն հաղորդակցության մեջ ներգրավվելու փորձառությունները կարող են դժվար լինել:

Սեփական լեզուն սովորեցնելու շատ տարբերակներ կան, բայց դրանցից առավել ինտեսիվ են հեռահաղորդակցային, տեսալսողական և այլ մեթոդները: Ուսումնական տեխնոլոգիաների կիրառումը դասավանդման մեջ աշակերտին տալիս է ոչ միայն սովորելու մոտիվացիա, այլև անկաշկանդ շփման և գիտելիքների ամրապնդման հնարավորություն: Մեր օրերում կըտրուկ աճել ու ընդլայնվել են տեղեկատվական ու հաղորդակցական տեխնոլոգիաների հնարավորությունների կիրառության ոլորտները: Ուսուցման էլեկտրոնային միջոցների օգտագործումը նկատելիորեն ազդում է կրթական համակարգերի վրա և նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում ուսուցման իննովացիոն մեթոդների զարգացման համար [3, էջ 72]:

Այսպիսով՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները հնարավորություն են տալիս ստեղծելու վիրտուալ միջավայր, որտեղ հնարավոր է իրականացնել

տարբեր քննարկումներ՝ ապահովելով դասասենյակից դուրս ուսումնառություն և շփում՝ առանց տարածության և ժամանակի սահմանափակման: Բացի այդ՝ դասավանդողները պետք է խրախուսեն լեզվի գործնական կիրառումը՝ տարբեր փոխանակման ծրագրերի, առցանց լեզվական համայնքների կիրառման միջոցով՝ այդ կերպով ստեղծելով տվյալ լեզվով հաղորդակցության մեջ ներգրավվելու փորձնական հնարավորություններ:

Եզրակացություն:

Ամփոփելով կարող ենք նշել, որ Սփյուռքի առջև ծառացած մարտահրավերները բազմաթիվ են և տարատեսակ: Ամենամեծը թերևս հայկական ինքնության կորստի վտանգն է, իսկ ինքնության պահպանման համար ամենակարևորը մայրենի լեզվի իմացությունն ու պահպանումն է: Սակայն, ինչպես ցույց են տալիս մեր հետազոտությունները, այժմ Սփյուռքում ապրող հայերի մեծ մասը չի խոսում կամ մասամբ է խոսում հայերեն: Նրանց մեծ մասի համար հայերենը օտար կամ լավագույն դեպքում երկրորդ լեզու է՝ սփյուռքի լեզու: Ուսումնական ռեսուրսների սակավությունը, հաղորդակցման միջավայրի պակասը, լեզվական իմացության և մշակութային տարբերությունները լուրջ մարտահրավերներ են դասավանդողների համար: Սակայն, քաջածանոթ լինելով այդ մարտահրավերներին և փորձելով լուծել կամ մեղմել դրանք՝ դասավանդողները կարող են ստեղծել աջակցող և ներառական ուսումնական միջավայր, իսկ սովորողները կարող են ավելի արդյունավետ կերպով կողմնորոշվել բազմալեզու միջավայրում՝ հաղթահարելով հայերեն սովորելու դժվարությունները:

Գրականության ցանկ

1. «Լեզուն և գրականությունը գիտական իմացության ժամանակակից հարացույցում», Ե., «Լուսակն» հրատ., 2018, 151 էջ :
2. «Լեզուների ուսուցման խնդիրները համաշխարհայնացման արդի դարաշրջանում», Ե., «Տիր» հրատ., 2021, http://language.sci.am/sites/default/files/book/lezvi_owsowtsm_khnd.pdf, քաղված է 05.09.2023:

3. Աջամօղլյան Ա., Եղիազարյան Կ., Ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաներն էլեկտրոնային ուսուցման գործընթացում և հիմնախնդիրները, <http://publications.ysu.am/wp-content/uploads/2022/09/Ajamoghlyan-ArmenEghiazaryan-Karine.pdf>, քաղված է 21.04.2023:

4. Կարապետյան Ռ., Հայ համայնքները այսօր. Թեհրանի, Լոս Անջելեսի, Բեյրութի, Փարիզի հայերի էթնոսոցիոլոգիական հետազոտություն, Ե., 2018, 220 էջ:

5. Մադոյան Ի., Ուսուցչի՝ տեղեկատվական հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ կիրառելու պատրաստվածությունը և դրա արդյունավետությունը, Ե., «Լինգվա» հրատ., 2016, <https://brusov.am/website/documentation/files/07010f48.pdf>, քաղված է 15.10.2023 թ.:

6. Սարգսյան Մ, Համբարձումյան Վ. և ուրիշներ, Հայերենի դերը և ուսուցման խնդիրները բազմալեզու միջավայրում (Լեհաստանի խոշոր քաղաքների և Փարիզի հայկական համայնքների օրինակով), Ե., 2023, 168 էջ:

7. «Language in Armenian American communities: Western Armenian and efforts for preservation», <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/ijsl-2015-0034/html>, քաղված է 24.02.2023: